

دارند تا عده عسر و حرج در روابط حقوقی زوجین

مؤلف: مرضیه کرات

www.ketab.ir

|                     |                                                                |
|---------------------|----------------------------------------------------------------|
| سرشناسه             | کرات، مرضیه، ۱۳۵۰ -                                            |
| عنوان و نام پدیدآور | کاربرد قاعده عسر و حرج در روابط حقوقی زوجین / مولف مرضیه کرات. |
| مشخصات نشر          | تیریز: انتشارات عاصم، ۱۳۹۶.                                    |
| مشخصات ظاهری        | ۲۰۸ ص.                                                         |
| شابک                | ۹۷۸-۶۰۰-۸۲۲۳-۴۶-۷                                              |
| وضعیت فهرست نویسی   | فیا                                                            |
| یادداشت             | کتابنامه.                                                      |
| موضوع               | عسر و حرج                                                      |
| موضوع               | Distress Law*                                                  |
| موضوع               | زناشویی (فقه)                                                  |
| موضوع               | Marriage Islamic law                                           |
| موضوع               | زناشویی -- قوانین و مقررات -- ایران                            |
| موضوع               | Marriage law -- Iran                                           |
| موضوع               | طلاق -- قوانین و مقررات -- ایران                               |
| موضوع               | Divorce -- Law and legislation -- Iran                         |
| رده بندی کنگره      | BP۱۶۹/۵۲/ک۴/۲۱۳۹۶                                              |
| رده بندی دیویی      | ۲۹۷/۳۲۴                                                        |
| شماره کتابشناسی ملی | ۵۰۱۶۶۹۷                                                        |

## کاربرد قاعده عسر و حرج در روابط حقوقی زوجین

مؤلف: مرضیه کرات

|              |                   |
|--------------|-------------------|
| ناشر         | عاصم              |
| نوبت چاپ     | ۱۳۹۶ / ۱          |
| تیراژ        | ۱۰۰ نسخه          |
| شابک         | ۹۷۸-۶۰۰-۸۲۲۳-۴۶-۷ |
| قیمت روی جلد | ۱۲۰/۰۰۰ ریال      |

مرکز پخش: نشر عاصم: ۰۹۱۴۵۸۷۴۳۵۲

پست الکترونیک ناشر: nashre.aseem@gmail.com فروش اینترنتی کتاب: www.ketab.ir/aseem

## فهرست

|    |                                       |
|----|---------------------------------------|
| ۱۳ | پیشگفتار                              |
| ۱۵ | مقدمه                                 |
|    | فصل اول: تبیین مفاد قاعده‌ی عسر و حرج |
| ۲۰ | عسر و حرج در اصطلاح فقهی              |
| ۲۱ | عسر و حرج در حقوق                     |
| ۲۲ | رابطه‌ی دو لفظ عسر و حرج              |
| ۲۴ | انواع عسر و حرج و محل نزاع            |
| ۲۶ | تبیین معنای «لا» در «لا حرج»          |
| ۲۶ | لا حرج به معنای نفی حکم               |
| ۲۸ | لا حرج به معنای نفی اثر               |
| ۳۰ | لا حرج به معنای نفی سلطانی            |
| ۳۳ | لا حرج به معنای نفی تکلیفی            |
| ۳۴ | لا حرج به معنای ضرر غیر متدارک        |
| ۳۵ | نظریه مورد اختیار                     |
| ۳۶ | مبنای تشخیص حرج                       |
| ۳۶ | مصادیق حرج نوعی در روایات             |
| ۳۶ | توضیح روانی این مصادیق                |
| ۳۷ | مصادیق حرج شخصی در روایات             |

|                                                                    |                                                         |
|--------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------|
| ۳۹                                                                 | نفی حرج شخصی یا نوعی.....                               |
| <b>فصل دوم: مبنای فقهی قاعده‌ی عسر و حرج</b>                       |                                                         |
| ۴۴                                                                 | دلیل عقلی.....                                          |
| ۴۴                                                                 | بنای عقلا.....                                          |
| ۴۶                                                                 | دلیل نقلی.....                                          |
| ۵۴                                                                 | معانی حرج در قرآن کریم.....                             |
| ۵۶                                                                 | معانی حرج در روایات.....                                |
| ۵۹                                                                 | حد و لاضرر در اثبات قاعده عسر و حرج.....                |
| ۶۱                                                                 | معنای لغوی ضرر.....                                     |
| ۶۲                                                                 | معنای لغوی ضرار.....                                    |
| ۶۳                                                                 | اجماع.....                                              |
| <b>فصل سوم: جایگاه و شرایط اجرای قاعده عسر و حرج</b>               |                                                         |
| ۶۶                                                                 | ارجحیت عسر و حرج بر سایر قواعد فقهی.....                |
| ۶۸                                                                 | ارجحیت عسر و حرج بر سایر امور املائی.....               |
| ۶۹                                                                 | لزوم عدم معارض.....                                     |
| ۷۰                                                                 | تعارض متقابل دو قاعده عسر و حرج.....                    |
| ۷۱                                                                 | وجه تقدم قاعده لاحرج بر احکام اولیه.....                |
| ۷۳                                                                 | نظریات متفاوت در باب وجه تقدم لاحرج.....                |
| ۷۶                                                                 | شمول یا عدم شمول قاعده عسر و حرج نسبت به امور عدمی..... |
| ۷۸                                                                 | تحمل حرج؛ رخصت یا عزیمت.....                            |
| ۷۹                                                                 | ضوابط رخصت در قاعده عسر و حرج.....                      |
| <b>فصل چهارم: بررسی مصادیق قاعده عسر و حرج در روابط مالی زوجین</b> |                                                         |
| ۸۴                                                                 | نفقه و معنای لغوی آن.....                               |
| ۸۵                                                                 | معنای اصطلاحی نفقه در فقه و حقوق.....                   |
| ۸۶                                                                 | تعریف نفقه در قرآن کریم.....                            |
| ۸۶                                                                 | نفقه از دیدگاه روایات معصومین.....                      |

|     |                                                                       |
|-----|-----------------------------------------------------------------------|
| ۸۷  | نفقه؛ تکلیفی يك جانبه یا دو جانبه                                     |
| ۸۸  | استنکاف زوج از پرداخت نفقه                                            |
| ۸۸  | عجز زوج از پرداخت نفقه                                                |
| ۹۰  | عجز زوج از پرداخت نفقه‌ی گذشته                                        |
| ۹۱  | عجز ناشی از عوامل قهری و غیرقهری                                      |
| ۹۲  | نظریه پیشنهادی برای قانون ۱۱۲۹ قانون مدنی                             |
| ۹۳  | تفاوت ماده ۱۱۲۹ با شرط اول شروط ضمن عقد نکاحیه                        |
| ۹۴  | هزینه بی‌بهری سبع‌العلاج                                              |
| ۹۵  | هزینه بیمارستان‌های زوجه از دیدگاه فقها                               |
| ۹۵  | حق مسکن زوجه                                                          |
| ۹۷  | کاربرد قاعده لاضرر در باب ۱۱۲۹ منزل برای زن                           |
| ۹۹  | مهریه                                                                 |
| ۱۰۰ | مهریه در لغت                                                          |
| ۱۰۰ | وجوب مهریه در روایات                                                  |
| ۱۰۰ | آثار و کارکردهای اجتماعی مهریه                                        |
| ۱۰۱ | مقدار مهریه                                                           |
| ۱۰۳ | طولانی بودن مدت استقرار حق حبس                                        |
| ۱۰۶ | بررسی حق اشتغال زنان و منع زوجه از آن                                 |
| ۱۰۹ | بررسی حق منع زوجه از اشتغال زوج                                       |
|     | <b>فصل پنجم: بررسی مصادیق قاعده عسر و حرج در روابط غیر مالی زوجین</b> |
| ۱۱۲ | عسر و حرج در تمکین زوجین                                              |
| ۱۱۲ | معنای تمکین                                                           |
| ۱۱۳ | اقسام تمکین                                                           |
| ۱۱۴ | تمکین؛ تکلیفی مختص یا مشترك                                           |
| ۱۱۵ | حدود و شرایط تمکین                                                    |
| ۱۱۹ | نشوز زوجه                                                             |

|     |                                                    |
|-----|----------------------------------------------------|
| ۱۲۱ | وظایف الزامی زوجه                                  |
| ۱۲۱ | وظایف غیرالزامی زوجه                               |
| ۱۲۲ | نشوز زوج                                           |
| ۱۲۲ | نکات عمده در آیه نشوز زوج                          |
| ۱۲۳ | دیدگاه فقه در زمینه نشوز زوج                       |
| ۱۲۵ | وظایف الزامی زوج                                   |
| ۱۲۶ | وظایف غیرالزامی زوج                                |
| ۱۲۶ | مصادیق عسر و حرج در طلاق قضایی                     |
| ۱۲۷ | حق طلاق مرد از دیدگاه آیات و روایات                |
| ۱۳۱ | تحلیل اصلاحات ماده ۱۱۳۰ قانون مدنی                 |
| ۱۳۴ | شرایط و محدودها، عمده ماده ۱۱۳۰ قانون مدنی         |
| ۱۳۶ | مفهوم عسر و حرج در تبصره الفی ماده ۱۱۳۰ قانون مدنی |
| ۱۳۷ | ملاك عسر و حرج در ماده ۱۱۳۰ قانون مدنی (شخصی-عرف)  |
| ۱۳۹ | ماهیت طلاق قضایی                                   |
| ۱۳۹ | تعریف طلاق خلع                                     |
| ۱۴۰ | تعریف فدیة                                         |
|     | طلاق خلع در زمان رسول اکرم ﷺ                       |
| ۱۴۱ | ماهیت طلاق حاکم از دیدگاه روایات                   |
| ۱۴۲ | نظر فقها در ماهیت طلاق قضایی                       |
| ۱۴۳ | تبصره پیشنهادی برای ماده ۱۱۳۰ قانون مدنی           |
| ۱۴۶ | کراهت شدید زوجه از زوج                             |
| ۱۴۸ | عدم تطابق قانون مدنی با فقه                        |
| ۱۴۹ | عسر و حرج زوجه در انزوای زوج                       |
| ۱۵۱ | عسر و حرج زوجه در امتناع مرد از تشکیل زندگی        |
| ۱۵۲ | عسر و حرج در سوء معاشرت زوجین                      |
| ۱۵۲ | سوء معاشرت زوج                                     |

|     |                                                                 |
|-----|-----------------------------------------------------------------|
| ۱۵۳ | معنای «لا یتحمل عادة» در سوء معاشرت زوج                         |
| ۱۵۵ | رابطه نامشروع شوهر با زنان دیگر                                 |
| ۱۵۵ | عدم درخواست زوجین برای تولد نوزاد                               |
| ۱۵۶ | آزار و اذیت جنسی زوجین                                          |
| ۱۵۶ | رابطه جنسی نامتعارف                                             |
| ۱۵۷ | بارداری اجباری                                                  |
| ۱۵۸ | ترك مواقعه                                                      |
| ۱۵۹ | حق قسم                                                          |
| ۱۶۰ | تبانی جهت تنگ کردن فضای زندگی بر زوجه                           |
| ۱۶۱ | عدم تفاهم اخلاقی                                                |
| ۱۶۲ | ازدواج مجدد و عسر و حرج زوجه                                    |
| ۱۶۴ | مرجع احراز عدالت در ازدواج مجدد                                 |
| ۱۶۶ | اثرات ازدواج مجدد در زندگی خانوادگی                             |
| ۱۶۷ | اثرات خانوادگی                                                  |
| ۱۶۷ | اثرات اجتماعی                                                   |
| ۱۶۸ | رابطه ماده ۱۰۳۵ قانون مدنی با عسر و حرج                         |
| ۱۶۹ | عسر و حرج در غیبت زوجین                                         |
| ۱۷۰ | احراز عسر و حرج قبل از گذشتن چهار سال                           |
| ۱۷۱ | تفاوت فتوای امام خمینی <small>علیه السلام</small> با قانون مدنی |
| ۱۷۳ | تبصره پیشنهادی برای ماده ۱۰۲۹ قانون مدنی                        |
| ۱۷۳ | مجهول المکان بودن زوج                                           |
| ۱۷۴ | ترك زندگی خانوادگی توسط زوج                                     |
| ۱۷۵ | دوری اختیاری زوج از زوجه به دلیل ایلاء                          |
| ۱۷۶ | دوری اختیاری زوج از زوجه به دلیل ظهار                           |
| ۱۷۶ | دوری مطلق اختیاری زوج بدون ایلاء، ظهار                          |
| ۱۷۷ | دوری غیر اختیاری                                                |

|     |                                                                 |
|-----|-----------------------------------------------------------------|
| ۱۷۸ | تبصره پیشنهادی برای عنوان ترك زندگي زوج در ماده ۱۱۳۰ قانون مدني |
| ۱۷۹ | غيبت مفقودالاثر برای زوجه منقطعه                                |
| ۱۷۹ | غيبت و ترك خانوادگی در آراء قضایی                               |
| ۱۸۱ | غيبت و ترك زندگي خانوادگی توسط زوجه                             |
| ۱۸۱ | عسر و حرج در بیماری زوجین                                       |
| ۱۸۱ | ابتلاء زوجین به بیماری صعب‌العلاج                               |
| ۱۸۳ | عقیم بودن زوجین                                                 |
| ۱۸۴ | عقیم بودن زوج از دیدگاه فقهاء                                   |
| ۱۸۵ | عقیم بودن در آراء قضایی                                         |
| ۱۸۶ | قطع نخاع در آراء قضایی                                          |
| ۱۸۶ | هزینه درمان و پرستاری زوجین                                     |
| ۱۸۶ | اعتیاد زوج                                                      |
| ۱۸۸ | اعتیاد زوج در آراء قضایی                                        |
| ۱۸۹ | اعتیاد زوجه                                                     |
| ۱۸۹ | عسر و حرج در فسخ نکاح                                           |
| ۱۸۹ | فسخ نکاح و موجبات آن                                            |
| ۱۹۰ | تخلف از شرط صفت                                                 |
| ۱۹۱ | وجود عیب                                                        |
| ۱۹۱ | عیوب مشترك                                                      |
| ۱۹۱ | عیوب مختص مرد                                                   |
| ۱۹۲ | عیوب مختص زن                                                    |
| ۱۹۲ | تفاوت فاحش مصادیق عیوب زوجین در قانون مدني                      |
| ۱۹۳ | نظر شهید ثانی در تعیین عیوب موجب فسخ نکاح                       |
| ۱۹۶ | جمع بندی و پیشنهادات                                            |
| ۱۹۹ | فهرست منابع و مآخذ                                              |

## پیشگفتار

قاعده لاحرج درروابط حقوقی زوجین کاربرد وسیع و گسترده‌ای دارد. به طریقی که در صورت ایجاد مشقت مالی یا تنگی غیر قابل تحمل، رفع حرج و سختی صورت می‌پذیرد. بنابراین، برای سهولت در قضاوت به حل مشکلات، لازم است ملاک‌هایی براساس مبانی فقهی و مفاد قاعده عسرو حرج تا بین‌گردد تا قضاوت در مشکلات حقوقی زوجین بر منطق و دلیل متقنی، صورت پذیرد.

قواعد فقهی از زمان شهید اول و تألیف «القواعد و الفوائد» مطرح شده است. تاریخ فقه شیعه شاهد آن است که اجتهاد پویای شیعه براساس قواعد فقهی معتبر می‌باشد، که کتاب‌های متعددی مانند القواعد الفقهیه تألیف مرحوم سید محمد حسن بجنوردی و آیت الله مکارم شیرازی و سید محمد بجنوردی و فقه‌های دیگر، جنبه‌هایی مشابه یا نظرات متفاوت در مورد قاعده نموده‌اند.

با تحقیق و تفحصی که در پایان نامه‌های موجود در دانشگاه‌ها و کتابخانه‌ها و سایت‌های اینترنتی مربوطه انجام گرفت؛ ملاحظه شد که در باب قاعده نفی عسرو حرج و مصادیق متعدد آن در طلاق قضایی یا در قانون مدنی و در فقه شیعه، مطالبی نوشته شده است ولی تاکنون در خصوص قاعده نفی عسرو حرج و مصادیق حقوقی زوجین کتابی تدوین نگردیده است از آن جهت که موضوع این کتاب، کاربرد وسیع در حل مشکلات قضایی زوجین به عهده دارد که توجه اهل قلم را به خود مشغول کرده است.

یکی از اهداف نویسنده در این کتاب، مشخص کردن مصادیق عسرو حرج در روابط

حقوقی زوجین به منظور رأی صحیح قضات و جلوگیری از تشتت آراء می باشد چون در فقه و قانون مدنی، مصادیق عسر و حرج با توجه به تحولات و مقتضیات زمان و عرف جامعه، به طور کامل و مشخص بیان نگردیده است.

هدف دیگر، جمع آوری نظرات مشابه و اختلافات فقها و تعارضات فقه اسلامی با قوانین جمهوری اسلامی و ارائه پیشنهادات لازم برای خلاءهای قانونی، مورد توجه قرار گرفته است.